

Dossier

Het dossier is een selectie van in de bibliotheek van de Boekmanstichting beschikbare documenten over cultureel ondernemerschap en private financiering, onderwerpen die nauw verwant zijn aan het thema van deze Boekman. De documenten zijn verschenen sinds 2008. Jack van der Leden verzamelde de titels en voorzag ze van een annotatie. Documenten met een signatuur zijn in papieren versie beschikbaar. Documenten zonder signatuur zijn artikelen uit tijdschriften of digitale documenten, te raadplegen in de bibliotheek. Een aantal titelbeschrijvingen is bovendien voorzien van een digitale bronverwijzing. Voor diegenen die zich verder in het onderwerp willen verdiepen is er vanzelfsprekend meer literatuur in de bibliotheek te vinden, ook uit de jaren voor 2008.

Cultureel ondernemerschap

Ende, J. van den (2011)
17e Mandeville-lezing.
 Rotterdam: Erasmus Universiteit Rotterdam, 6 p.
www.eur.nl/mandeville/
 Joop van den Ende hield op 19 mei 2011 de Mandeville Lezing 2011 aan de Erasmus Universiteit Rotterdam ter gelegenheid van het 'maatschappelijke eredoctoraat'. Hij adviseerde staatssecretaris Halbe Zijlstra om 100 miljoen euro te investeren in een fonds waarmee Nederlandse topmusea tentoonstellingen van internationale kwaliteit kunnen maken. Van den Ende heeft berekend dat de inkomsten 650 miljoen euro zullen bedragen.

Haterd, J. van de (2011)
 Wow-momenten en kwartjes die vallen. Nadenken over je verdienmodel met het Business Model Canvas.
 In: **heART & society**, jrg. 3, nr. 8, 16-19.
www.cultuur-ondernemen.nl/algemeen/magazine-heart-society
 Nadenken over businessmodellen kan een vrolijke en verhelderende ervaring zijn, volgens Patrick van der Pijl van Business Models Inc. Hij introduceerde in 2008 het Business Model Canvas in Nederland. Het is een visueel model, waarin niet geld centraal staat, maar de waarde die je creëert.

Heling, M. (hoofdred.) (2011)
 Themanummer verdienmodellen.
 In: **MMNieuws**, jrg. 13, nr. 3.
 Cultuur- en erfgoedinstellingen staan voor de uitdaging om hun eigen verdienvermogen te vergroten. Velen zijn op project-

basis volop aan het experimenteren met nieuwe producten en diensten. Maar een geslaagd project staat niet zonder meer garant voor een structureel verbeterd verdienvermogen. M. Arnoldus legt uit hoe BMICE (Business Model Innovatie Cultureel Erfgoed) helpt met instrumenten om die stap wel succesvol te maken. Ondernemerschap biedt de kunst- en cultuursector interessante mogelijkheden. Het is een misverstand te denken dat bezuinigen en meer eigen geld verdienen twee kanten van dezelfde medaille zijn, aldus G. ter Steeg. Cultureel ondernemerschap leidt tot een geldstroom die samen met andere geldbronnen zorgt voor voldoende middelen waarmee kunstenaars en culturele instellingen hun werk kunnen realiseren en doorontwikkelen. Ook de erfgoedsector pakt het thema ondernemerschap op. Alice Duiven beschrijft een database van Erfgoed Neder-

land met financieringsmogelijkheden.

Idema, J. en S. van den Berg (2011) **Matchmaker tussen cultuur en publiek. De cultuurinstelling van de 21ste eeuw/Vernieuwen doe je zo. De lessen van Koers Kunst.**

Amsterdam: Koers Kunst, 28 p.

Signatuur: 11-284

koerskunst.nl/files/publicatie_web.pdf

De bezuinigingen dwingen de kunst- en cultuursector na te denken over nieuwe oplossingen. Wie denkt dat er in de kunsten alleen een financieringsprobleem bestaat, is kortzichtig. Volgens Johan Idema zijn de werkelijke uitdagingen waarmee kunst en cultuur worden geconfronteerd van een heel andere aard. Globalisering, commercialisering, democratisering en digitalisering zullen rigoureuze veranderingen teweegbrengen. Hoe blijven kunst en cultuur de creatieve motor van ons land? Hoe kunnen we kunst en cultuur meer van het publiek maken? Van april tot juli 2011 kon iedereen zijn ideeën kwijt op een speciale website, www.koerskunst.nl. In deze afrondende publicatie beschrijven zij aan de hand van de opbrengst wat zij zien als de nieuwe uitdaging voor de cultuurwereld. In het eerste deel kijken ze over de verschillende ideeën heen en schetsen ze drie routes om te komen tot een cultuurinstelling van de 21ste eeuw. In het tweede deel nemen de auteurs de rol van Koers Kunst als innovatiepodium onder de loep en trekken ze drie concrete lessen over vernieuwing in de cultuursector. Zie ook 'Kunstsector heeft zuurstof nodig. Ideeën gezocht voor een cultureler Nederland', van J. Idema in **de Volkskrant**, 7 april 2011. Zie ook de bijdrage van J. Idema aan deze **Boekman**.

Klamer, A., C. Langeveld en P. Teule (2011)

Pak aan: 100 en 1 ideeën voor alternatieve financiering van kunst en cultuur.

Hilversum: Stichting cultuur en economie, 153 p.

Signatuur: 11-149

In een oproep in *NRC Handelsblad* op 28 januari 2011 daagden twee hoogleraren culturele economie aan de Erasmus Universiteit Rotterdam, Arjo Klamer en Cees van Langeveld, de culturele wereld uit om zelf met creatieve ideeën te komen. Uit de 135 inzendingen presenteert de jury zeven voorstellen. Zij bestrijken het brede palet aan inzendingen, variërend van een beleggingsfonds of ruilhandel tot een variant op de Zilvervloot.

Knols, K. (2011)

'Als je vraagt om advies, krijg je geld'. Van den Ende wil cultuurfonds. Congres biedt tips cultuurondernemen.

In: **de Volkskrant**, 21 mei.

Tijdens het congres Cultuur in beeld, 18 mei in Den Haag, stond cultureel ondernemen centraal. Het ministerie van OCW ontving samen met stichting Cultuur-Ondernemen vijfhonderd deelnemers, die werden overladen met stappenplannen en toolkits waarmee geld uit de markt kan worden gehaald.

Laak, B. van de (2011)

Over je schaduw springen, op zoek naar nieuwe markten.

In: **MMNieuws**, jrg. 13, nr. 1, 6-7.

Wat zijn de mogelijkheden voor de culturele sector om, in reactie op de voorgenomen bezuinigingen, nieuwe markten te vinden? Met een kleine mentaliteitsverandering is 'the sky the limit'.

Leeuwen, R. van (2011)

Kunst = cash: hoe de cultuursector van het subsidie-infuus af kan.

In: **MT management team**, jrg. 33, nr. 11/12, 14-17, 19, 21.

www.mt.nl/1/39725/home/kunst-cash-hoe-de-cultuursector-van-het-subsidie-infuus-af-kan.html?order=#slideshow

Cultuur brengen zonder subsidie? Theaterfestival de Parade slaagt er in. Maar de meeste cultuurinstellingen schreeuwen moord en brand vanwege de recente bezuinigingen. Waar komt hun 'subsidieverslaving' vandaan, en belangrijker, hoe komen ze ervan af?

Postma, J. (2011)

Verkopen is ook een kunst.

Kunstopleidingen besteden meer aandacht aan het ondernemerschap.

In: **NRC Handelsblad**,

16 september.

Meer dan de helft van de kunststudenten gaat als zelfstandige aan de slag. Kunstopleidingen besteden meer aandacht aan het opstarten van een eigen bedrijf.

Seijdel, J. (et al.) (red.) (2011)

Noodnummer. Over de nieuwe politiek van cultuur.

Speciale digitale uitgave van:

Open, 6-68.

www.skor.nl/_files/Files/open-noodnummer.pdf

Verzameling bijdragen vanuit verschillende invalshoeken en disciplines over de situatie waarin de kunst- en cultuursector zich bevindt. Aandacht voor de bezuinigingen op de kunst- en cultuursubsidies, maar ook voor de overkoepelende ideologie en politieke koers waaruit deze voortkomen. Met bijdragen van onder andere Merijn Oudenampsen, Sven Lütticken, Steven ten Thije, Dirk van Weelden, Charles Esche, Pascal Gielen, Samuel Vriezen en Chris Keulemans.

Timmermans, N., M. Vinkenborg en T. Mangelaars (2011)

Business model innovatie in de culturele sector: e-brief.
Amsterdam: Nederland Kennisland, 17 p.
www.kennisland.nl/uploads/fckconnector/b24b76c7-77d6-4813-938f-9cd0e26a3fea
Handreiking voor culturele instellingen die hun businessmodel willen innoveren of op zoek zijn naar alternatieve verdienmodellen voor het realiseren van hun missie op cultureel gebied.

Vlies, I.C. (red.) (2011)

Kunst, recht en geld: over de juridische aspecten inzake de financiering van de kunsten.
Amsterdam: Centrum kunst, recht en beleid, Universiteit van Amsterdam, 139 p.
www.jur.uva.nl/template/downloadAsset.cfm?objectid=A3B43CAA-CF59-46CD-912E87CD9F27C678
Financiering van kunst en kunstinstellingen is flexibel en de juridische waarborgen zijn summier. Tegelijkertijd is de juridische context complex. Het stelsel gaat bovendien weer schuiven. De grondslag van de subsidie wordt vermoedelijk aangepakt, fiscale regels worden veranderd en er wordt een beroep gedaan op publiek-private samenwerking. Verschillende auteurs gaan in op cultureel ondernemerschap, de publiek-private samenwerking en de stelselwijziging.

Vuik, Th. (2011)

Kunstpodium T.
In: **Kunstzone**, jrg. 10, nr. 12, 10-11.
'Kunstpodium T.' is een platform voor kunstacademiestudenten en startende kunstenaars in Tilburg. Het platform draagt bij aan de ontwikkeling van de kunstenaars-identiteit en cultureel ondernemer-

schap voor een nieuwe generatie kunstenaars.

Zee, A. van der (red.) (2011)

Management voor de culturele sector.
Bussum: Coutinho, 320 p.
Signatuur: 11-183
Voor culturele organisaties zijn ondernemerschap en zakelijk management net zo belangrijk als de artistieke kant. Overzicht van de zakelijke kant van het werken in de kunst- en cultuursector: cultureel ondernemerschap, projectmanagement, strategisch management, personeelsbeleid, financiën, marketing en communicatie. Voorbeelden en cases illustreren de toepassing van belangrijke theorieën in de praktijk.

Zonder auteur (2011)

De man in de Kalverstraat: culturele organisaties kijken anders naar hun publiek.
Amsterdam: Cultuur-Ondernemen, 27 p.
www.cultuur-ondernemen.nl/documents/10156/d0886561-b95d-45dc-910d-9eb98b1e64e6
Hoe bereik je nieuwe publieksgroepen? Nu de gebruikelijke vormen van financiering steeds minder vanzelfsprekend zijn, is deze vraag relevanter dan ooit voor musea, theaters en andere culturele organisaties. Vertegenwoordigers van Amsterdam Museum, Joop van den Ende Theaterproducties, Oneindig Noord-Holland, Het Scheepvaartmuseum en Staatsbosbeheer vertellen wat hun strategie en aanpak is bij hun zoektocht naar nieuwe publieksgroepen. De publicatie is bedoeld als hulpmiddel voor medewerkers en managers van culturele organisaties bij het zoeken naar en het vinden van nieuwe doelgroepen.

Heuven, R. van (eindred.) (2010)
Tussen onbetrouwbare overheid en moeizaam mecenaat.

In: **Kunsten '92 magazine**, nr. 43.
www.kunsten92.nl/publicaties/magazine/magazine-43-tussen-onbetrouwbare-overheid-moeizaam-mecenaat/
Themanummer over het zoeken naar een betere systematiek om ondernemerschap en maatschappelijke betrokkenheid voor kunstenaars en instellingen te vergroten. Met bijdragen van onder andere Marianne Versteegh, Robert van Heuven, Gijs Scholten van Aschat, Ann Demeester, Simon van den Berg en Clayde Menso.

Holterhues, E. (2010)

Van moeizaam huwelijk naar vruchtbare relatie: kunst en financiering.
In: **Boekman**, jrg. 22, nr. 82, 98-100.
www.boekman.nl/documenten/BM%2082%20_%20moeizaam%20huwelijk.pdf
Het is hoog tijd voor een ander, evenwichtiger systeem van kunstfinanciering. Een systeem dat beter recht doet aan kunstenaars en culturele instellingen, en aan de financiers van kunst. Voor alle partijen is er een wereld te winnen. Het huidige systeem gaat uit van een heilloze benadering. Het scheppen van kunst wordt gezien als een verlieslatende onderneming die de subsidiegever vervolgens moet compenseren. Daarmee verwordt kunstfinanciering tot verliesfinanciering. Er ontstaat een negatieve dynamiek die geen recht doet aan de positieve bijdrage die de kunstsector levert aan de samenleving. Holterhues stelt een andere aanpak voor.

Lamers, T. en R. Nagel (2010) **Arteconomie. Zelfstandig ondernemen voor beeldend kunstenaars, vormgevers, ontwerpers en fotografen.** Bussum: Coutinho, 109 p. Signatuur: 10-106
 Van kunstenaars wordt verwacht dat ze zich actief opstellen als culturele ondernemers op een markt van 'vraag en aanbod'. Basiskennis op het gebied van bedrijfsvoering en economie is cruciaal voor het opzetten van een bedrijf en de zakelijke organisatie van het kunstenaarsberoep. Verschillende auteurs behandelen de economische, financiële en juridische aspecten van de beroepspraktijk van de beeldend kunstenaar, fotograaf, ontwerper en vormgever. Ze gaan in op onderwerpen als belastingzaken, sociale zekerheid, rechtsvormen, verzelfstandiging, overeenkomsten en auteursrecht.

Rikken, K. (2010) Naar een cultureel ondernemerschap op maat. In: **Boekman**, jrg. 22, nr. 84, 33-40. www.boekman.nl/documenten/BMdigitaal01_Naareencultureel-ondernemerschapopmaat_KimRikken.pdf
 Startende kunstenaars zijn opvallend weinig bezig met de financiering van hun activiteiten. Ze kijken vooral naar de overheid en de subsidies die daar te halen zijn. Het is hoog tijd voor een meer ondernemende mentaliteit. Kunstacademies en post-academische coaches kunnen daar een belangrijke rol bij spelen. Kunstenaars zullen proactief moeten worden ten opzichte van financiering. De startende kunstenaar zal kritisch naar zichzelf moeten kijken.

Franssen, B., P. Scholten en M. Alting (2009) **Handboek cultureel ondernemen.** Assen: Van Gorcum, 162 p. Signatuur: 09-344
 Wat wordt bedoeld met cultureel ondernemen? Hoe doe je het, wat levert het concreet op? Zijn culturele instellingen altijd afhankelijk van giften en subsidies? Kun je het maatschappelijk en cultureel rendement van instellingen meten en daarop inspelen? Verschillende bijdragen werpen een licht op theorie en praktijk van cultureel ondernemen aan de hand van voorbeelden.

Nijs, P. de, (et al.) (2008) **Samen werkt!: succesvol cultureel en creatief ondernemen.** Tilburg [etc.]: Uitmarketingburo, EM-cultuur, 47 p. Signatuur: 08-641
 Adviescommissies en bestuurders stimuleren al jaren kunstenaars en culturele instellingen om meer ondernemingsgericht te opereren. Cultureel ondernemerschap heeft de laatste jaren een steeds hogere prioriteit gekregen. Voor veel organisaties betekent dit een andere manier van werken. En om meer rendement uit de activiteiten te halen, wordt steeds meer samengewerkt. Toch is het voor veel organisaties nog niet helder hoe samenwerken kan bijdragen aan een betere bedrijfsvoering. Inspirerende praktijkvoorbeelden van het hoe, wat en waarmee, kunnen hieraan bijdragen. Een handreiking.

Wijnberg, N.M. (2008) **Traditie! Rede uitgesproken bij de aanvaarding van het ambt van hoogleraar Cultureel ondernemerschap en management aan de Universiteit van Amsterdam op donderdag 25 oktober 2007.** Amsterdam: Vossiuspers, 23 p. Signatuur: 08-257
www.aup.nl/do.php?a=show_visitor_book&isbn=9789056295103
 Oratie over cultureel ondernemen, over innoveren en risico nemen, classificeren en waarderen tegen de achtergrond van traditie. Het belang van innovatie kan slechts goed begrepen worden in het licht van de traditie. Traditie is een middel om competitieve posities in te nemen en om waarde te scheppen.

Private financiering

Bienert, S., M. Leenaers en F. Verloop (2011) **Werft uw bestuur al mee?** Utrecht: Leenaers Verloop, 13 p. www.leenaersverloop.nl/
 Bij het werven van substantiële giften van bedrijven, individuen of private of bedrijfsfondsen is het cruciaal dat een culturele instelling op het juiste niveau toegang heeft tot deze partijen die potentieel grotere bijdragen kunnen doen. Het netwerk van veel directies en hun stafleden biedt daarvoor onvoldoende mogelijkheden. De leden van besturen of de Raad van Toezicht kunnen een belangrijke rol spelen bij de werving. De brochure is de neerslag van literatuurstudie en 25 vertrouwelijke interviews met bestuurders en directeurs van culturele instellingen, gezelschappen, podia en brancheorganisaties, cultuurambtenaren, beleids-

medewerkers en directeuren van vermogensfondsen en private bankiers. Tevens praktische voorbeelden en tips om meer uit de samenwerking tussen bestuur en directie te halen.

Bloemink, S. (2011)
Op zoek naar filantropen.
In: **De Groene Amsterdammer**, jrg. 135, nr. 24, 50-51.
Het Amerikaanse model voor kunstfinanciering, minder door de overheid en meer door private financiers, werkt niet voor alle Nederlandse situaties. Een van de nadelen is dat onder elk systeem van financiering van kunst, privaat, publiek of gemengd, het risico bestaat dat culturele organisaties zich naar binnen keren en dat een publiek debat over prioriteiten ontbreekt.

Bolwijn, M. (2011)
Op zoek naar een mecenas.
In: **de Volkskrant**, 17 en 25 mei, 1 juni en 13 juli.
Kunstenaars en kunstinstellingen moeten op zoek naar nieuwe geldschieters nu de overheid de subsidiekraan een eind dichtdraait. In een vierdelige serie komen concrete resultaten aan bod. Er is onder andere aandacht voor het project 'Maartje zoekt mecenas', waarin Maartje Duin op zoek gaat naar geld voor een kunstproject en de zoektocht verslaat in een radiodocumentaire. Ook is er een aflevering over het Holland Festival, dat zestien vermogende cultuurliefhebbers bereid heeft gevonden tot financiële steun, verenigd in een Board of Governors. Deze mecenasen hebben zich voor ten minste vijf jaar verbonden aan het festival. Een ander voorbeeld demonstreert de werking van crowdfunding. Een particulier initiatief staat centraal in het Amersfoorts Cultuurfonds.

Vijf inwoners van Amersfoort hebben dit cultuurfonds opgericht om te investeren in het culturele leven in hun woonplaats.

Bolwijn, M. (2011)
Werven voor iets moois werkt: interview cultureel adviseur Naomi Russell.
In: **de Volkskrant**, 22 juni.
Sinds 2005 heeft Naomi Russell haar eigen adviesbureau voor fondswerving in de culturele sector. Het afgelopen jaar hebben zeven Nederlandse culturele instellingen haar ingehuurd: het Holland Festival, het Nederlands Danstheater, het Mauritshuis, het Concertgebouworkest, het Nationale Toneel, het Nederlands Muziek Centrum en het Nederlands Theater Instituut. Ze is betrokken bij The Dutch Masters, een nieuw fonds waarmee sponsors in Engeland worden geworven voor drie Nederlandse instellingen: Het Concertgebouworkest, het Nederlands Danstheater en het Mauritshuis. In dit interview vergelijkt Russell de bezuinigingen in Nederland met de bezuinigingen van premier Thatcher in het Verenigd Koninkrijk eind jaren tachtig.

Bolwijn, M. (2011)
Bernhardfonds wil bemiddelen.
In: **de Volkskrant**, 8 juli.
Staatssecretaris Zijlstra bepleit de oprichting van een 'onafhankelijke intermediair', die culturele instellingen, kunstenaars en potentiële donateurs bij elkaar brengt. Het Prins Bernhard Cultuurfonds acht zich de aangewezen instantie voor die rol en spant zich in voor een mecenaatsbank. M. Bolwijn heeft verschillende artikelen geschreven over private financiering in de culturele sector in **de Volkskrant**.

Donker, B. (2011)
Samen sparen voor een zwembad of concert. Website voordekunst.nl zamelt ruim 66.000 euro in voor uiteenlopende kunstprojecten.
In: **NRC Handelsblad**, 15 februari.
Crowdfunding is het verzamelen van geld via internet. In de kunstwereld zijn er verschillende initiatieven. De crowdfundingssite www.voordekunst.nl, die in november 2010 begon, maakt de eerste (succesrijke) balans op.

Groen, A. (2011)
Fantastisch Joop! En by the way...
In: **De Groene Amsterdammer**, jrg. 135, nr. 15, 20-23.
De boodschap uit de politiek is dat de ondersteuning van kunst en cultuur steeds meer van particulieren en bedrijven moet komen. De grote landelijke particuliere cultuurfondsen besteden jaarlijks tussen de 50 en 60 miljoen euro aan cultuur. Dit bedrag zou minstens verdubbeld moeten worden. Hoe trek je cultuurmecenasen over de streep? Een rondgang langs ervaringsdeskundigen.

Herderscheë, G. (2011)
Nieuw fonds stelt 15 miljoen beschikbaar voor cultuur.
In: **de Volkskrant**, 25 mei.
Het nieuwe cultuurfonds Ammodo stelt 15 miljoen euro beschikbaar voor de cultuursector. Daarmee is het in één klap een van de grootste cultuurfondsen van Nederland. Achter het nieuwe fonds zit de stichting Optas, die een vermogen heeft van ruim een miljard euro. Dit vermogen is afkomstig van de verkoop in 2007 van de rechten van het Rotterdamse havenpensioenfondsen aan verzekeraar Aegon voor 1,5 miljard euro. Hoe werd een pensioenfonds een cultuurfonds?

Iersel, J. van (2011)

Samenwerking tussen musea en privéverzamelaars in tijden van bezuinigingen op kunst en cultuur.

Masterscriptie Universiteit van Amsterdam, 204 p.

De auteur onderzoekt voorbeelden van publiek-private samenwerking in het verleden, het heden en de toekomst en probeert antwoord te vinden op de vraag hoe groot het draagvlak is voor samenwerking tussen musea en privéverzamelaars in tijden van bezuinigingen op kunst en cultuur. Volgens de auteur bestaat er een groot potentieel aan samenwerkingsverbanden tussen publieke en private collecties. Onderzoek, campagnes, structureel contact en bemiddeling kunnen ertoe bijdragen om de verstevigde samenwerking vlot te laten verlopen.

Russell, N. (2011)

Versterking private financiering podiumkunsten = Strengthening private financing for the performing arts.

Amsterdam: Naomi Russell & Partners NR+P, 225 p.
www.privaatgeldpodiumkunsten.com/content/cnt/i_118/dutch_report_270911.pdf

Dit essay over de stand van zaken op het gebied van private financiering van de podiumkunsten in Nederland is geschreven in opdracht van het Theater Instituut Nederland en Muziek Centrum Nederland en maakt deel uit van een online toolkit private financiering podiumkunsten, www.privaatgeldpodiumkunsten.com/home. De toolkit is een stappenplan en bevat spreadsheets, vragenlijsten en *good practices* op het gebied van theater en muziek uit het Verenigd Koninkrijk en Nederland.

Valkenburg, J. (2011)

Musici nemen initiatief tot een nieuw podium.

In: **NRC Handelsblad**, 11 maart. In Amsterdam komt een nieuw podium voor klassieke muziek, als het aan een groep muzikanten ligt. Zij willen een gewezen badhuis laten ombouwen tot Splendor, een concertpodium annex club en repetitiegebouw. Voor 1000 euro kan iedereen een obligatie kopen. In 'Rente in de vorm van een concert in de huiskamer', in **NRC Handelsblad**, 24 maart 2011, beschrijft J. Valkenburg hoe het Splendor gelukt is om voldoende obligaties te verkopen om een eigen concertzaal te financieren. Een hoopvol initiatief. Maar stel dat straks alle kunst op deze manier gefinancierd moet worden?

Weekers, F.H.H. (2011)

Wijziging van enkele belastingwetten (Geefwet).

Den Haag: SDU. Tweede Kamer der Staten-Generaal, 33006.
www.prinsjesdag2011.nl/miljoenennota/belastingplan_2012
Met het wetsvoorstel voor de Geefwet beoogt het kabinet geven in Nederland aantrekkelijker te maken. Specifiek op het gebied van cultuur is er een maatregel opgenomen die het mogelijk maakt anderhalf maal zoveel volledig af te trekken van de inkomstenbelasting en/of vennootschapsbelasting: giften mogen volgens de nieuwe wet anderhalf maal worden afgetrokken.

Zonder auteur (2011)

Geven aan cultuur. De fiscale voordelen van uw gift.

Amsterdam [etc.]: Cultuur-ondernemen, Ministerie van OCW, 26 p.
www.rijksoverheid.nl/bestanden/documenten-en-publicaties/brochures/2011/07/18/geven-aan-

cultuur-de-fiscale-voordelen-van-uw-gift/brochure-geven-aan-cultuur-2011.pdf

Deze brochure bevat een overzicht van fiscale voordelen ten behoeve van giften aan cultuur, bedoeld voor particulieren en bedrijven die kunst en kunstenaars ondersteunen.

Baar, L. (2010)

Dromen en doen.

In: **heART & society**, jrg. 2, nr. 7, 14-17.

www.cultuur-ondernemen.nl/algemeen/magazine-heart-society
De Cultuurlening, een gezamenlijk product van Triodos Bank en Cultuur-Ondernemen, is bedoeld om cultureel ondernemen te stimuleren. Met zo'n lening zetten zowel beginnende als ervaren kunstenaars hun dromen om in daden. Drie kunstenaars vertellen over hun ervaringen met de Cultuurlening.

Benjamin, J. (2010)

De massa als de nieuwe mecenas.

In: **NRC Handelsblad**, 25 september.

Financiering van kunst door aandeelhouders is in opkomst. Zelfs banken blijken geïnteresseerd in crowdfunding. Voorbeelden zijn Voordekunst.nl, waar donateurs een kunstwerk kunnen steunen voor minimaal 10 euro. Bookabook en Tenpages zijn meer commerciële, interactieve websites waar debuterende schrijvers zich kunnen presenteren en aandeelhouders kunnen werven voor hun gedroomde boek. Opvallend is dat boeken en beeldende kunst het goed doen op crowdfundingwebsites, en films en muziek veel minder. Zie ook B.J. Bockting en M. Bolwijn, 'Gedragen door het publiek', in **de Volkskrant** van 12 november 2010 en S. Cerutti, 'Subsidieprobleem? Get crowdfunding', in **Kaap kunst**, jrg. 2, nr. 7, 7-9.

- Bolwijn, M. (2010)
 'Substantiële private hulp kost je 20 jaar': interview Robert Lynch, CEO van Americans for the Arts. In: **de Volkskrant**, 5 oktober. Het duurt zeker twintig jaar eer kunstinstellingen een substantieel deel van hun inkomsten kunnen halen uit de private sector, via sponsoring, donaties en mecenenaten. Dit zegt Robert Lynch, president-directeur van de grootste belangenorganisatie voor de kunstsector in de VS, Americans for the Arts. Lynch sprak op het congres 'Cultuur rekt op draagvlak' op 5 oktober 2010, georganiseerd door de Boekmanstichting en Het Concertgebouw te Amsterdam.
- Gualthérie van Wezel, T. (2010)
 Help de mecenas van zijn geld af. In: **de Volkskrant**, 1 december. Particulieren die het goede doel een warm hart toedragen, moeten de gaten opvullen die er in de begrotingen vallen, zo luidt de opdracht van het kabinet aan de vermogenden. Joop van den Ende is een van de gulle gevers die Nederland kent. Hoe moeten de anderen verantwoord hun geld investeren?
- Overgaauw, C. en J. van Dooren (2010)
 Particulier initiatief moet de kunsten redden. In: **NRC Handelsblad**, 18 november. De auteurs, die werkzaam zijn bij Van Dooren Advies, bureau voor communicatie, sponsoring en fondswerving, stellen zich de vraag of de bezuinigingen op kunst en cultuur door het kabinet Rutte naast protestacties ook tot een hernieuwde kennismaking met particulier initiatief zullen leiden.
- Pennartz, P.M.J. (2010)
Bankfinanciering van kunst & cultuur: de mogelijkheden van een alternatieve financieringsvorm voor de culturele sector, in tijden van economische recessie. Masterscriptie Universiteit Utrecht, 65 p. igitur-archive.library.uu.nl/student-theses/2010-0716-200231/MA_Thesis_Jurriaan_Pennartz_0420417_Bankfinanciering_Van_Kunst_En_Cultuur_Juli_2010_MA_KBM_UU.pdf
 De doelstelling van dit onderzoek is het inventariseren van de mogelijkheden die bancaire kredietverlening aan kunstenaars en culturele instellingen kan bieden in een context van slinkende gemeentebudgetten. De auteur brengt in kaart welke bancaire financieringsvormen tegemoetkomen aan de financieringsbehoefte van de culturele sector. Ook beschrijft Pennartz op basis van een surveyonderzoek hoe de gemeentelijke politiek en bestuurders van lokale culturele instellingen over deze vorm van marktfinanciering denken.
- Smilde, W. (2010)
 Mede mogelijk gemaakt door... In: **Intermediair**, nr. 51/52, 23-24, 27. Nu het kabinet-Rutte wil bezuinigen en subsidies niet meer vanzelfsprekend zijn, proeft de cultuursector voorzichtig aan crowdfunding: een groot bedrag wordt opgehaald doordat veel mensen elk een beetje geven, een veelbelovend maar verraderlijk financieringsmodel. Want wie niet aanspreekt, krijgt niks.
- Strom, S. (2010)
 Artiëst zoekt donor via internet. In: **de Volkskrant**, 9 december. United States Artists, een non-profitorganisatie opgericht met gelden van rijke donateurs om kunstenaars te ondersteunen, lanceert een nieuwe website. De site zal met de pet langsgaan bij de 'gewone burger' met de vraag om een kleine bijdrage te leveren aan kunstprojecten. De site is deels een sociaal netwerk, deels een glossy tijdschrift en deels een vehikel om geld te genereren. Als het werkt, zal het initiatief leiden tot democratisering van de kunst, denken de makers.
- Vries, A. de (eindred.) (2009)
Particuliere fondsenwerving. Hét handboek. Rotterdam: Stichting Kunst & Zaken, 175 p. Signatuur: 10-416
 Aan de hand van een inleiding in cultuurmecenaat, een stappenplan, beschrijvingen van begeleidingstrajecten en voorbeeldcases bieden de auteurs handvatten aan culturele instellingen om aan de slag te gaan met cultuurmecenaat.
- Steenbergen, R. (2008)
De nieuwe mecenas. Cultuur en de terugkeer van het particuliere geld. Amsterdam: Business Contact, 223 p.
 Men verwacht veel van de nieuwe mecenas sinds er internationaal wordt bezuinigd en verzelfstandigd en er steeds minder overheidsgeld beschikbaar komt voor kunst en cultuur. Steeds meer particulieren blijken bereid deze sector te financieren. Over het waarom en hoeveel is echter nog weinig bekend. Ruim zestig internationale individuele en collectieve schenkers komen aan het woord. Zij vormen met hun beweegredenen de aanzet tot een aantal aanbevelingen om de financiële betrokkenheid van particulieren te verbeteren.